

סימן קצד

חדוש אחד. צפרק צמח דיומא¹ אמרינן ההולך להקביל פני רבו ציוס הכפורים עובר צמים עד לאורו וכו'. וכתב הגאון ז"ל בעל הלכות² דוקא כי האי גוונא אצל לשוט אסור. והרב בעל הטורים³ ז"ל תמה על הגאון ז"ל ואמר דאם רחיצה חמורה דאסמכיה אקרא התירו כ"ש שיטה הקלה. ואני תמה על הרב ז"ל, דאיסור רחיצה הוא מיוחד ציוס הכפורים בלבד והתירוהו לו צו ציוס, אצל שיטה היא איסור כולל בכל ימים טובים וציוס הכפורים, ולמה נחירנה לו ציוס הכפורים יותר מצמח ימים טובים. ועוד מי איכא מידי דצ"ט אסור וציוס הכפורים שרי, ושופר דהוא דאורייתא אין עוברים עליו את הנהר דרך שיטה⁴ כדי שלא יעשה חצית של שייטין⁵, כ"ש הקבלת פני רבו דאינו עובר דרך שיטה. ואם באנו להתיר לו השיטה להקביל פני רבו, א"כ צא ונתיר לו הרכיבה⁶, דהרכיבה ג"כ אסורה שמא יתחוך ומורה כדאייתא צפרק צמח דצ"ט⁷. ויותר נקל היה להתיר הרכיבה ציוס הכפורים ולא השיטה, דהרכיבה לא עביד אלא חד איסורא ובשיטה עביד תרתי רחיצה ושיטה. ומה שהרב ז"ל אמר דאם רחיצה חמורה התירו לו כ"ש השיטה הקלה, הקל וחומר זה קל וחומר פריכא הוא שכשעובר ברגליו לא עביד אלא חד איסורא דהיינו רחיצה ובשיטה עביד תרתי דאינו יולא מידי רחיצה ומוסיף עליה שיטה. לפיכך דברי הגאון ז"ל נראים נכונים ודברי טעם הם. כך נראה לי לעניות דעתי ותו לא מידי⁸.

סימן קצה

[אוצר החכמה]

הוניין, עוד אל החכם ר' משה הכהן אלהים ישמרהו. שאלת. הניסה צימי דבר ממקום למקום אם תועיל לאדם או לא, שאם נכתב צראש השנה למיתה מה תועילנו הניסה, ואם נכתב לחיים לא תזיקנו העמידה.

תשובה. כל אדם יש לו קץ קצוב מספר ימי חייו, ודבר זה כתוב בתורה¹ את מספר ימיו אמלא, שני צנצאים² הנני מוסיף על ימיו, משולש צנצאים³ הודיעני ה' קלי וכו', ודברי רבותינו ז"ל צפרק אין צין המודר⁴ כיון שהגיע קצו של אדם הכל מושלין צו וכו'. א"כ אחר שדבר זה כתוב בתורה שני צנצאים משולש צנצאים וצאה הקבלה האמתית עליו, וחכמי המחקר מודים צו ונותנים טעם בדבר, אם מפאת הגרמיים השמימיים אם מפאת ההרכבה, כל עומת שהלכות

פרקים אצל של כל השנה כלה לא, ומקשו התם איני והא רב יהודה מסדר כלותיה דכלה שחא ומללו², ומשני שאני ר' יהודה דכיון דמתלתין יומין לתלתין יומין הוא דמללי כפרקים דמי. ומכאן כתב הרי"ף³ ז"ל וכמה פרקים לי יום. ופירש רש"י⁴ ז"ל דרב יהודה הוה מסדר תלמודיה כל תלתין יומין. כלומר וכיון שהיתה תורתו אומנותו לא היה מפסיק לתפלה כדאייתא צפרק ראשון של שבת⁵, ובסוף לי יום כשהיה משלים תלמודו היה מסדר תפלתו ואח"כ מתפלל. ותמהני על רש"י ז"ל שלא נמצא זה בתלמוד, כלומר דרב יהודה הוה מהדר תלמודיה כל לי יומין אצל נזכר על רב ששת צפסחים צפרק ואלו דברים⁶, וצפרק צמח דכריתות⁷ וצפרק כ"ד מצרכין⁸ נזכר זה על רבה צר חנני דהוה מסדר תלמודיה כל תלתין יומין קמיה דר' יוחנן. ואולי רבינו ז"ל היתה לו קבלה או נמצא זה בקצת המדרשות, ודעתו ז"ל היתה רחבה ונסבה למעלה.

ולענין דינא קשיא לן טובא אמאי לא מסדרינן כלותא דשאר ימים טובים כדרך שאנו עושים צראש השנה ויום הכפורים. ואמר לי אה"מ הרשב"ץ ז"ל כי שמע מפי הרב ר' יצחק צרפת¹⁰ ז"ל ששמע מרבו קרובו הרב ר' פרץ הכהן בן הרב ר' יצחק הכהן ז"ל שהיה צנצלוונה, והיה ג"כ הרב ר' פרץ ז"ל רבו של אדוני זקני אבי הורתי תהי מנוחתה כבוד הרב ר' יונה דאסמשתרי ז"ל, שלא להסדיר התפלה אלא כשהיה כלה מחודשת¹¹, כתפלת תרי פרקים שלא היה רב יהודה מתפלל כל השלשים יום, וכשהיה מתפלל היתה כולה מחודשת אצלו, וכן כתפלת ראש השנה ויום הכפורים שכל מטבע ומטבע יש שנוי, אצל צמח ימים טובים שאין זה חדוש אלא מטבע אחד אין צריך להסדירה, ואע"ג דצמחרא לא נזכר תוספת זה של זכרנו ומי כמוך וכו', אלא שהרמב"ם¹² ז"ל מצאו במסכת סופרים¹³, אצל משמע לכאורה דמוזכרים היו תוספת זה כתפלתם.

וקשיא לי נמי טובא אמאי לא מסדרינן נמי תפלת המוספין. ונראה לי הטעם דכיון דקיימא לן כרשב"ג דאמר דשליח צבור מוילא את הצבין¹⁴, ואין הצבור חייבין להסדירה ודי צמה שמסדיר הש"ץ בשעה שהצבור מתפללין, כך נראה לי לעניות דעתי. וטעם זה דרשתי בשבת של ראש השנה ושמו צו המשכילים וגם הסכים אדוני אבי מורי הרשב"ץ זלה"ה.

12 כתבי הרמב"ם ח"א, דרשה לר"ה ד"ה לענין התפלה שנינו, מהדורת ירושלים תשכ"ג ע' רמו, רמז. 13 פ"ט ה"ח. 14 ראש השנה לר, ב. קצד. 1 עז, ב. 2 הלכות גדולות, הלכות יום הכפורים ד"ה ברחיצה, מהדורת מכון ירושלים ע' קפו. 3 או"ח סי' תריג. 4 וכ"כ הב"י שם בתי"א, והט"ז שם ס"ק ד. וראה ב"ח שם. 5 ראש השנה לב, ב. 6 ביצה לו, ב. 7 ע"י הגהות אשל אברהם או"ח שם ס"ק א. 8 הובא בברכי יוסף או"ח שם ס"ק א. קצה. 1 שמות כג, כו. 2 ישעיה לח, ה. 3 תהלים לט, ה. 4 נדרים מא, א.

2 לפנינו: ומצלי. 3 שם יב, א מדפי הרי"ף. 4 שם לה, א ד"ה מתלתין. 5 יא, א. 6 סח, ב. 7 כריתות כז, א. 8 ברכות לח, ב. 9 לפנינו: רב חייא בר אבא. 10 כנראה הכונה לריב"ש שהיה תלמיד הרב ר' פרץ כמו שמוזכר בתשובותיו סי' קנז ועוד. 11 הובא בברכי יוסף או"ח סי' ק סק"ג. ובשערי תשובה שם סק"א כתב ע"ז: ונראה דלכך מכ"ש לא חששו בחנוכה ופורים כיון דמלתא דזוטרתה היא שגורה היא בפומא דרובא דאינשי ואף שעבר עליו שנה זוכרים אותה היטב וא"צ סידור, עכ"ל.

השרשי והחוס הטבעי באופן הראוי יארכו שני האדם, ואם הם מעטים או האחד ירבה או שיעט או האחר יתקלרו ימיו, וכפי רצונם או מיעוטם ירצו או ימעטו שני האדם, והוא הדין קצוב לאדם שנתבאר בתורה צנזרים וצנזרים וצנזרי רבותינו ז"ל ואין לספק בזה ולא לערער עליו. והצטיחה התורה להוסיף בחיי האדם מזל השכר, וייעדה למעט מזל העונש, וזה מצוה הרבה בתורה למען תחיה וירשת את הארץ⁵, וחייית ורצית⁶, למען ירצו ימיכם⁷, ודומיהם, וזה כלו בהצטחה. ומזל העונש ג"כ ענייני הכריחות ומיתה צדי שמים. והוסיפה הקבלה לבאר כי יש יום בו ידין עמים להוסיף על ימים אם יש לו זכות, וזהו שכתוב⁸ יראת י"י תוסיף ימים ואמרו ז"ל⁹ אלו כהני בית ראשון שהיו נדיקים והתוספת הוא על העקר, ויקלר ימיו אם יש לו עבירה מחייבת, וזהו ושנות רשעים תקצורנה¹⁰ ואמרו ז"ל¹¹ אלו כהני בית שני שהיו רשעים, כי הקולר הוא מהעקר וזה ידע מדרכ הראשון.

על כן אני אומר לפי קולר שכלי, מי שאין צידו עבירה מחייבת מיתה וקולר ימים מהעקר נשאר על הקץ הקצוב מספר ימי חייו, ובראש השנה אינו נדון לא בחיים ולא במוות, אבל נשאר על הקץ הקצוב ובחוס קצו ימות אם אין לו מזל מחייבת אריכות ימיו, וזו היא מיתה בלא חטא. אמר¹² שאלו ז"ל צפרק צמה צמה¹³ אין מיתה בלא חטא, אינו מאמר מוסכם, וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל בשער הגמול¹⁴. ועל זה שלא נדון בראש השנה בחיים ובמוות נאמר בתורה¹⁵ פן ימות במלחמה, שאם נכתב בראש השנה בחיים או במוות אינו צחק האפשר אלל הוא צחק החיוב, שאם נכתב שימות בחרב אפילו בתוך ביתו או יסתר במסתרים ידקר בחרב, ואם נכתב בחיים אפילו יפול בעד השלח לא יצטע¹⁶. ועוד נתבאר זה מאמרם חי י"י כי י"י יגפנו או יומו יצא או במלחמה ירד ונספה¹⁷, יומו יצא הוא הקץ הקצוב, י"י יגפנו היא המיתה האלהית, ובמלחמה ירד ונספה היא המיתה המקרית, כפי דעתם של קצת מהפילוסופים¹⁸ וכמו שכתב א"א הרשב"ן ז"ל צפ"ה למסכת אבות¹⁹. אלל הכל מודים שיש קץ קצוב. וגם מאמרם זכה מוסיפין לו לא זכה משלימין לו וכו' כדאיתא צפרק החולץ²⁰, הכל מורה על ענין אחד שיש קץ קצוב ועליו יש להוסיף וממנו יש לגרוע הכל לפי הדין.

אבל בעל הקץ הקצוב אינו נכנס בדין החיים והמוות ביום ראש השנה, אלל נכנס לענין שאר עניני אדם בני ומזוני

ובזה תסתלקנה הקושיות שמקשים, צנים קטנים שמת אציהם בעון מי הם מתים. וכן מי שהיה בראש השנה קטן והגדיל ובאמצע השנה מת מחי נדון, שני²¹ כאלו²² שמתו ברוע הנהגתם או שקלם היה קלר לפי מזג הרכבתם או לפי המזג שנולדו בו. וכן מה שמקשים אם בעון אבות צנים מתים למה מי שיש לו שני צנים מת אחד ונשאר אחד. אפשר לומר לפי זה שמת זה שמת לא מעון אציו מת אלל מפני שהגיע קלו, ואף אם מת בעון אציו לא גזרה מדת דינו להמית שני צניו לפי שחטאו לא היה כל כך עווס, (והיה ליה כמי שנתחייב למלכות תחיכת יד אחת או סמוי עין אחת לפי שמכריו²³ לא היה כל כך עווס). ואע"פ שנתבאר בראש השנה נפילת החרב והמגפה על הכלל, כדאמרין בחקיעתא דבי רב²⁴ ועל המדינות בו יאמר איזו לחרב ואיזו לשלום, אלל יש יחידים שאפשר שלא נכתבו לא בחרב ולא במגפה לפי שלא היתה להם עבירה מחייבת, ולפיכך תועיל הניסה מהחרב והשמירה מהמלחמה לפי שלא נכתבו זה בראש השנה ונשאר צחק האפשר. וכן תועיל הנהגה הטובה בשמירת הצריחות ובהסרה מן החולי, וזהו אמרם בצרכות צפרק הרואה²⁵ וצצא קמא צפרק החולץ²⁶ מכאן שנתנה רשות לרופא לרפאות. וענין חזקיהו שגנו ספר רפואות והודו לו חכמים ז"ל כדאיתא צפ"ק דצרכות²⁷ וצפרק מקום שנהגו²⁸ אינו סותר זה, וכבר צירר זה הרמב"ם ז"ל בפסחים בפירוש המשנה²⁹, וזהו לפי

20 בבא בתרא קמד, ב. 21 משלי כב, ה. 22 צ"ל: בפ"ב דשבת נלב, א. 23 תענית כ, ב. 24 לא מצאתי, ובדף ג, ב איתא המימרא דא"ר חנינא הכל בידי שמים חוץ מצנינים פחים. 25 ברכות לג, ב. 26 כה, א. 27 טז, ב. *27 אולי צ"ל: שנראה באלו. **27 נדצ"ל: שחטאו. 28 ירושלמי ראש השנה פ"א ה"ג. 29 ס, א. 30 פה, א. 31 י, ב. 32 פסחים נו, א. 33 פרק ד משנה ט.

5 דברים טז, כ. 6 שם ל, טז. 7 שם יא, כא. 8 משלי י, כז. 9 יומא ט, א. 10 שבת נה, א. 11 ד"ה ואם תשאל. 12 דברים כ, ה. 13 עפ"י ואל ב, ח. 14 שמואל א כו, י. 15 ראה אמונה הרמה לר"א בן דאודר ע' 97, כוזרי מאמר חמישי סי' כט. 16 מגן אבות שם משנה כא ד"ה בן שמונים לגבורה. וראה עוד רד"ק וראברבנאל שמואל א שם. 17 יבמות ג, א. 18 משלי יג, כג. 19 ד, ב.

שלא נכתב ג"כ במיתה ונשאר בחק האפשר. וכן תועיל השמירה מהמגפה והניסה ממנה. ואמרו ז"ל בפרק הכונס³⁴ דבר צעיר כנס רגלך ורצא צעידך רחמא הוה סכר כו', כלומר בשעת המגפה סוכר החלונות. ואמרו שם דבר צעיר אל יהלך אדם באמצע דרכים ודבר צעיר אל יהלך אדם לבית הכנסת יחידי, לפי שלא נכתב בר"ה במיתת מגפה ונשאר בחק האפשר. שאם לא תאמר כן אלא שהכל נגזר בר"ה על כל יחיד ויחיד, א"כ אין שם דבר בחק האפשר וזה שנכתב לחיים לא יטריך לשמירה וזה שנכתב למות לא תועילנו שמירה ואין שם חלוקה שלישית, ומה זה שהיו נשמרים רבותינו ז"ל ומאווים על השמירה מהמגפה, וגדולי חכמינו ז"ל היו צורחים ממנה כמו ששמענו הרב רבינו נסים ז"ל שברח ממנה פעמים. אלא לפי שהדבר תלוי בחק האפשר ואולי זה האיש לא נכתב בראש השנה לא בחיים ולא במות ונשאר על קפו, ונשתנה האויר ואפשר שיוסיף רצוי בחוס הטבעי שזה הוא סבת הדבר והנגף, אם אפשר לתקן האויר או לנוס ממנה יועיל לו התקון ומועיל לו הניסה, ואינו הורס צו מאמר ר' כרוספדאי דאמר ר' יוחנן שלשה ספרים נפתחים בר"ה³⁵, שהנכתבים למיתה הם אותם שיש להם עזירה מחייבת מיתתם והנכתבים לחיים הם אותם שהגיע קצם ויש להם מלוא מחייבת אריכות ימים. והחלוקה הג' והיא שמדת דינם לא חייבה לא זה ולא זה לא דבר בהם החכם. זה נראה לי בענין זה והכל מתוקן כפי קולר דעתי.

ואע"פ שהרב ר' אשר צ"ר שאול ז"ל מלוויל כתב בספר המנהגות³⁶ שבראש השנה נכתבים לחיים אותן שנריכין חוספת ימים ואותן שלא הגיע עדיין קצם³⁷, לא נתחווירו דבריו חוץ מכבודו, שאם יש לו מלוא ועדיין לא הגיע קפו למה יפזר לו הקב"ה מזותיו מה הגמולה הזאת, נקמה היא לאצד מזותיו במה שאינו צריך, אין מדתו יתברך כך למעט מזות צדיותיו ולפזרן במקום שאינו צריך. אבל הוא יתברך רב חסד ומרצה להטיב למי שאינו הגון, וזה דבר ברור כפי קולר דעתי, למי שרצה להצט בעין האמת ובעין החמלה. וכדי לברר הענין יפה אמשול משל למה הדבר דומה, למלך שסרחה עליו מדינה וזה קצת אוהבים וזה מורדים הרבה לעיני השמש, ואנשים זה מעט שלא עזדו ולא מרדו, וזה המלך ור על המדינה ותפסה, וזה להשמיד ולהרוג המורדים והפושעים ולהציל להעזבים. וקצת מורדים ברחו ונתחבאו וזה עליהם לתפסם ממטמונים ולאבדם. והעזבים³⁸ הצילם ואשר לא עזדו³⁹ ולא מרדו אם נסו ונמלטו ואם ילאו בשעת מלחמה מתו. כן הדבר הזה,

העזבים שנכתבו בראש השנה לחיים נלוו, והמורדים שנכתבו למיתה אם יסתרו צמחיהם ובקרקע הם משם ילוא הנחש ונשכס ולא תועיל להם שמירה ולא ניסה. וזהו שכתב שיהרבה נסים מן המגפה, ובמקום שצרחו שם ימותו או צחורתם ימותו לפי שכבר נכתבו למיתה. ואשר לא עזדו⁴⁰ ולא מרדו הם אותם שלא נכתבו לא לחיים ולא למות שלא הגיע קצם ונשארו בחק האפשר, אם סדרו הנהגתם או צרחו נלוו, ואם נשארו ולא סדרו הנהגתם אפשר שימותו, ועליהם נאמר⁴¹ חצי כמעט רגע וגו'. וזהו ג"כ והכרתי ממך נדיק ורשע⁴², הרשע הוא הנכתב למיתה, והנדיק הוא שלא נכתב לא לחיים ולא למות שעדיין לא הגיע קפו. זה נ"ל בזה הענין. והשם יצילנו משגיאות ויראנו מחורתו נפלאות ויעשה עמנו לטובה אות.

ואחר שנמשך הענין עד כאן אשוב לברר מה שכתבתי למעלה מפרק הכונס רצה צעידך רחמא הוה סכר כו' דכתיב⁴³ כי עלה מות בחלוננו, פירוש שרצה היה סוכר מה שסברו הרופאים בזה כי האויר הנכנס מהחלון הוא יותר מזיק לפי שהוא נכנס דק והוא נכנס באזנים. ומה שאמרו ג"כ דבר צעיר אל יהלך אדם באמצע הדרכים שלום צעיר אל יהלך אדם צדי הדרכים, הכונה בזה כי בשעת הצריאות צריך אדם להשוות הנהגתו ולאחוז צמנוע צמאכלו וצמסקו וצמלבושיו וצמינתו וצקינתו צהקרתו וצהעלרו וצרחינתו וצאויר המקיף צו וצתנועתו וצמנוחתו וצתנועותיו הנפשיות, כלומר צממתו וצאנחתו צכעסו וצרצונו וצשאר דברים ההכרחיים לגוף האדם ללכת באמצעם לא רצוי ולא מיעוט, אבל צימות המגפה צריך להזהר בתכלית השמירה, ושיזיף צהנהגתו לנקות המותרים, ושלל להרבות צמזון, ושיאכל דברים טובי האכילות ומעטי הכמות, וירצה המנוחה וירחיק היגיעה, וירצה מהמנוחים הטובים, וירחיק האנחה וירצה השמחה, כל זה בקצה אחד מהקצוות ולא יספיק בזה המצוה צלצד, וזהו אל יהלך אדם באמצע הדרכים אלא בקצה האחרון, וכל זה הוא ענין טבעי.

ומה שאמרו דבר צעיר אל יהלך אדם לבית הכנסת יחידי מפני שמלאך המות מפקיד שם כליו והני מילי דלא קרו צה דרדקי ולא מצלו צה עשרה, הוא ענין תורני. וכונת זה המאמר הוא, שצית הכנסת שאין שם מלמדי תנוקות ראויים הם לעונש, וכמו שאמרו בפ"צ דשבת⁴⁴ צעון ציטול תורה צנים מתים שנאמר⁴⁵ לשוא הכיתי את צניכס מוסר לא לקחו, ושהעולם מתקיים צהצל פיהם כדאיחא צפרק כל כתצי הקודש⁴⁶, וכן צית הכנסת שאין מתפללין צו עשרה חייבים הם עונש כמו שאמרו צפרק השולח⁴⁷ וצפרק שלשה שאכלו⁴⁸ כיון

שיזיף לו הקב"ה שנה או שנים או פחות או יתר בעבור המצוה שעשה וכו'.
38 הלשון תוקן עפ"י דברי התשובה בסמוך. בנדפס: והעובדים. 39 כנ"ל.
בנדפס: עברו. 40 ישעיה כו, ב. 41 יחזקאל כא, ח. 42 ירמיה ט, ב.
43 לב, ב. 44 ירמיה ב, ל. 45 שבת קיט, ב. 46 לא מצאתי. 47 ברכות ו, ב.

34 בבא קמא ט, ב. 35 ראש השנה טז, ב. ולפנינו שם: אמר ר' כרוספדאי אמר ר' יוחנן וכו'. 36 מהדורת ירושלים תשמ"ח, ע' 27. 37 לפנינו בספר המנהגות: של צדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים, או (שמלאו) [שימלאו] ימיהם שנגזר ביום מולדם כמו שכתוב את מספר ימין אמלא, או

שהקצ"ה צא לבית הכנסת ואינו מוצא שם עשרה מיד כועס, זהו כונת שמלאך המות מפקיד שם כליו, כלומר שזה מחייב מיתה. והתקנה היא שלא ילך יחיד אלא בצבור להתפלל ולחזור בתשובה, שחפלת צבור נשמעת כדאיתא בפ"ק דכריתות⁴⁸ מדאמר רחמנא חלצנה בקטורת וכו' כדאיתא התם⁴⁹. והש"י יחמול עלינו ועל כל עמו ישראל ברחמים אמון.

דין קצו

אלו הסנדלן של עץ שנהגים בכלן של זכרים ושל נשים, של זכרים מסומרים מלמטה ושל נקבות אינן מסומרים, יש טועים לומר שאותם של זכרים אסורים משום סנדל המסומר, וליחא, דסנדל המסומר אינו דומה לזה בצורתו כדמוכת צפרק צמה אשה יוצאה¹, ודבר זה כבר כתבנו כל המפרשים². ומדברים אלו יצא טעות אחר והוא להכשיר אף של זכרים וכ"ש של נשים. ובספר הטורים³ כתוב שאותן המסומרים אסורין משום מנהג. ולעניות דעתי נראה שכלן אסורין ולא מטעמא דסנדל המסומר, דאינו זה, לא מטעם חפירה דדבר שאין מתכוין הוא והא קיימא לן⁴ דהלכה כר' שמעון בגיריה, אלא מטעם משאוי שהרי אינו צורת מנעל ולא הוא תכשיט וכיון דלא הוא תכשיט הוא ליה משאוי, וכל שהוא משאוי אסור לנאת בו בשבת. ודבר זה מתברר ממה שכתבו המפרשים ז"ל במסכת יומא⁵ ובמסכת שבת⁶ דמקשינן על דאמרינן התם⁷ דרבנן נפקי בסנדל של שעם ובדצלי וכו' ובדרייטני, דנהי דלא הוא מין מנעל ליום הכפורים אכתי היכי נפקי ביה הני רבנן ביום הכפורים. וא"ו הרמב"ן ז"ל החמיר בקושיא זו במסכת שבת⁸ ואמר דנפקי לאו דוקא אלא בתוך ביתם היו מטיילים בהם. והר"ן ז"ל תירץ דדוקא בשבת הוא דאסור לנאת באלו כיון דמין מנעל מותר, אבל ביום הכפורים כיון דמנעל אסור באלו מותר דתכשיט של אותו יום הוא, כמו שהאריך בזה במסכת יומא⁹. א"כ סנדלים אלו של עץ צין של זכרים צין של נקבות אסור לנאת בהם מדינא ולא משום מנהג בלחוד.

והא דאמרינן צפרק מקום שנהגו¹⁰ יוצאין בקורדקסין בשבת ואין יוצאין בקורדקסין ביצנה¹¹ מעשה ביהודה והלל בנו¹² של רבן גמליאל שיצאו בקורדקסין בשבת ביצנה¹³ וכו', פירש רש"י¹⁴ ז"ל שקורדקסין רחצים ולא חיישינן דילמא משתלפי ואחי לאתויינהו ארבע אמות. ודאמרינן עלה בגמרא דמשום הכי לא אמר להו מותרים אתם דילמא משתלפי ואחו לאתויינהו, לאו על הכי¹⁵ דנפקי צהו יהודה והלל דאי אהנהו

הכי הוו שרי למיפקינהו, אלא היינו טעמא דכיון דאיכא קורדקסי דמשתלפי אי אמרי להו דהני שרו נפקי נמי אינהו צהנהו (היכי¹⁶ הוו שרי למיפקינן) דלאו בני תורה הוו ומסרכי ומדמו מלמא למלמא. וממקומו מוכרע שאין יהיה מותר לנאת בקורדקסין דמשתלפי, ולשון רש"י ז"ל שכתבתי כך הוא מכריע באמת. וצהני דידן צין של זכרים צין של נקבות משתלפי נינהו ובכל יום כתף האזור שעל גבם שהרגל נכנס בו וכו' הילכך אסור מדינא לנאת בכלם¹⁷. והש"י יוציא לאמת משפט.

דין קצו

הזקנה אם שלמה בן עלאל, כשנפטרה צאו אלי זקני הקהל יצאו ואמרו לי שהיא מוטלת בציון, ושיש לה חדר אחד בחצר הידועה לבני בן סאסי. ושלחנו לכלה אשת שלמה הנזכר אם יש לה מה לתת לצורך קבורת הזקנה, ואמרה שאין לה כלום. ולפיכך צויתים לבקש קונה לחדר הנזכר, ולא מצאו אלא השותף שצחצר, אע"פ שאין דינא דבר מצא כדאיתא צפרק המקבל¹, מכל מקום לא מצאו אחר אלא הוא. ובפרק הכותב² אמרו דלכרגא ולמזוני ולקבורה מוצינן בלא אכרזתא. וכתבו המפרשים³ ז"ל דלקבורה מלמא דפשיטא היא שמוכרים בלא הכרזה, שאינו מן הדין שיהא המת מוטל בציון, ולא נצרכה אלא למי שהלוי מעות לצורך קבורה, אע"פ שצקצק⁴ נקצר המת, אם צא מלוה לגבות מוכרין בלא הכרזה כדי שלא תהא מכשילן לעמיד לצא. ואע"פ שדמי החדר היו יותר מכדי קבורתה, כבר בקשנו מי שיקנה בכדי הצריך ולא מצאנו, ולפיכך מכרתי הכל. ואע"פ שצפ"ק דמצינא⁵ גבי האומר מה שאירש מאבא מכור לך דהוי מוכר דבר שלא צא לעולם אינו מכור, אפילו הכי אם מכר לכבוד אביו, כלומר לתכריכי אביו אמרינן התם שהוא מכור. וכתב הרמב"ן⁶ ז"ל דוקא כדי תכריכי אביו אבל יותר מכדי תכריכיו אינו מכור, והוא שיכול למכור מעט, אבל אם אינו מוצא למכור מעט מוכר הרבה וזהו כבודו של אביו ואין מדקדקין עליו בדבר זה (אם מכר יותר או מעט, וכן כתבו האחרונים⁷ ז"ל. והוא הדין לנדון הזה דכיון שאין מי שיקנה כדי התכריכין הנוכרים⁸ הרבה ואין מדקדקין בדבר).

ואחר שמכרנו הקרקע הנוכרת הוצאנו דמי הקבורה והשארנו השאר ציד הקונה כדי דמי המשכונה, שהיה הקרקע ממושכן ציד אחר, לפי שהמכר אינו מצטל המשכונה ולא השכירות כדאיתא במצינא צפרק השואל⁹.

כאן בטעות. 14 ראה ברכ"י או"ח סי' שא סק"י, תשב"ץ ח"ג סי' רפא, ארחות חיים לרא"ה מלוניל ס"ק רעט-רפב. קצו. 1 בבא מציעא קח, ב. 2 כתובות פז, א. 3 ראה תוס' שם ד"ה ולקבורה. * 3 אולי צ"ל: שכבר. 4 בבא מציעא טז, א. 5 שם ד"ה סיפא. 6 ראה גימק"י שם ט, ב מדפי הרי"ף ד"ה משום כבוד אביו. 7 אולי צ"ל: מוכרים. 8 קא, ב.

48 ו, ב. 49 צוין בגליון הש"ס לרעק"א בבא קמא ס, ב. קצו. 1 שבת ס, ב. 2 ראה רא"ש שם פ"ו סי' ח, ר"ן שם כז, ב מדפי הרי"ף ד"ה נקטינן. 3 או"ח סי' שא [נב, ב]. 4 שבת כב, א. 5 יומא עח, ב. 6 סו, א. 7 ב, ב מדפי הרי"ף ד"ה ומיהו. 8 פסחים נא, א. 9 לפנינו: בבירי. 10 צ"ל: בניו. 11 שם ד"ה קורדקסין. 12 נדצ"ל: הני. 13 נראה שתיבות אלו נכפלו